

3. Кваша С.М. Напрями удосконалення механізмів формування ринкової рівноваги на ринках сільськогосподарської продукції / С.М. Кваша // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С.161-167.

4. Макаренко П.М. Концептуальні засади системного інноваційного оновлення сільськогосподарського виробництва / П.М. Макаренко, Н.К. Васильєв // Агросвіт. – 2008. – № 1. – С. 17-20.

5. Мармуль Л.О. Державне регулювання інвестиційної діяльності переробних підприємств АПК / Л.О. Мармуль // Економіка АПК. – 2008. – №12. – С. 62-69.

6. Новіков О.Є. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрній сфері / О.Є. Новіков // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 2. – Т.1. Економічні науки. – Полтава: ПДАА, 2011. – С. 174-178.

7. Черевко Г.В. Державне регулювання АПК / Г.В. Черевко // Вісник аграрної науки. – 2008. – №6. – С. 63-69.

8. Шпичак О.М. Економічні механізми державного регулювання ринків сільськогосподарської продукції та їх проблеми / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – К., 2011. – № 2. – С. 150-155.

Рецензент – д.е.н., професор Мармуль Л. О.

УДК 631.5

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ

Олійник А. С., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто формування ресурсів фермерських господарств з метою визначення сутності поняття «витрати». Проаналізовано схему управління витратами, виокремлено найважливіші складові частини процесу управління діяльністю фермерських господарств. Досліджено систему управління витратами фермерських господарств та обґрунтовано основні аспекти системи.

Ключові слова: *формування ресурсів фермерських господарств, витрати, управління витратами, система управління витратами (СУВ), аспекти СУВ.*

Постановка проблеми. Господарська діяльність фермерських господарств нерозривно пов'язана з понесенням витрат. Адже, витрати – це процес перетворення засобів, предметів праці та самої праці в нову продукцію. Вони займають вагому частку доходу (виручки) від реалізації продукції, робіт та послуг фермерських господарств. Оскільки, метою діяльності фермерських господарств, як і будь-якого іншого суб'єкта підприємництва, є отримання прибутку, то облік витрат діяльності повинен бути організований таким чином, щоб забезпечити своєчасне документування, повне і достовірне відображення витрат в обліку та звітності, контроль за раціональним використанням активів господарства, а також повинен сприяти проведенню аналізу фактично понесених витрат з метою виявлення шляхів їх скорочення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вивчення формування витрат, дослідження теоретичних основ та практичного застосування різних систем управління витратами знайшли своє відображення у працях Л. І. Антошкіної, К. В. Безверного, І. Ю. Бондар, М. Г. Грещака, Г. М. Колісник, О. С. Коцюби, Ю. Б. Кравчука, В. І. Пахомова,

С. Ф. Покропивного, І. С. Скоропада, Н. П. Скригун, А. М. Турило, А. А. Турило, Л. Г. Цимбалюк та інших.

Постановка завдання. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування формування ресурсів фермерських господарств та ефективності функціонування системи управління витратами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність будь-якого фермерського господарства починається з витрат. Досягнення будь-якої мети, забезпечення кінцевого результату потребує витрат. Витрати є основним обмежником прибутку і одночасно головним фактором, який впливає на обсяг пропозиції.

З метою визначення сутності витрат необхідно врахувати початковий етап їх формування. Під «витратами» в економічній теорії розуміється споживання різних видів ресурсів у ході діяльності підприємства за певний період часу [1].

Виходячи з цього, поняття «витрати» певним чином ототожнюється з поняттям «ресурси». Формування ресурсів фермерських господарств відбувається на ринку капіталу (рис. 1).

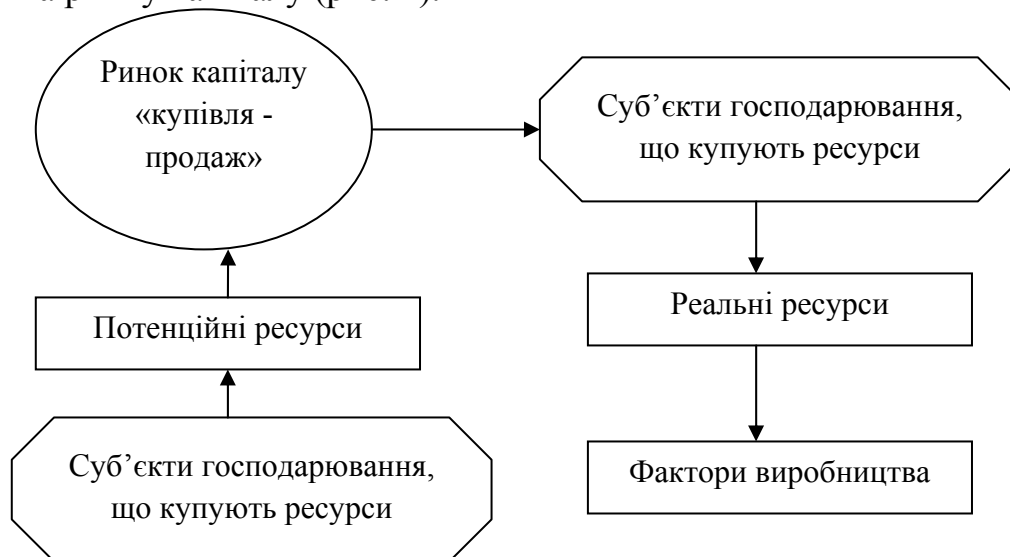

Рис. 1. Формування ресурсів фермерських господарств

Джерело: складено автором на основі [7]

Доки необхідні ресурси знаходяться на ринку на ринку капіталу, вони є потенційними для фермерських господарств. Якщо фермерське господарство купує їх для забезпечення досягнення поставленої мети розвитку, вони стають реальними ресурсами або факторами виробництва для цього господарства. Таким чином, потенційні ресурси перетворюються в реальні ресурси (активи) тільки з моменту їх придбання, а факторами виробництва – з моменту їх цільового використання.

Важливим є те, що у діяльності фермерських господарств спочатку мають місце застосовані ресурси, а потім споживані. Застосовані ресурси поступово споживаються у процесі виробництва, тобто стають частково споживаними.

Задіяні у процесі діяльності ресурси, котрі відображені у грошовій формі, формують його витрати (рис. 2).

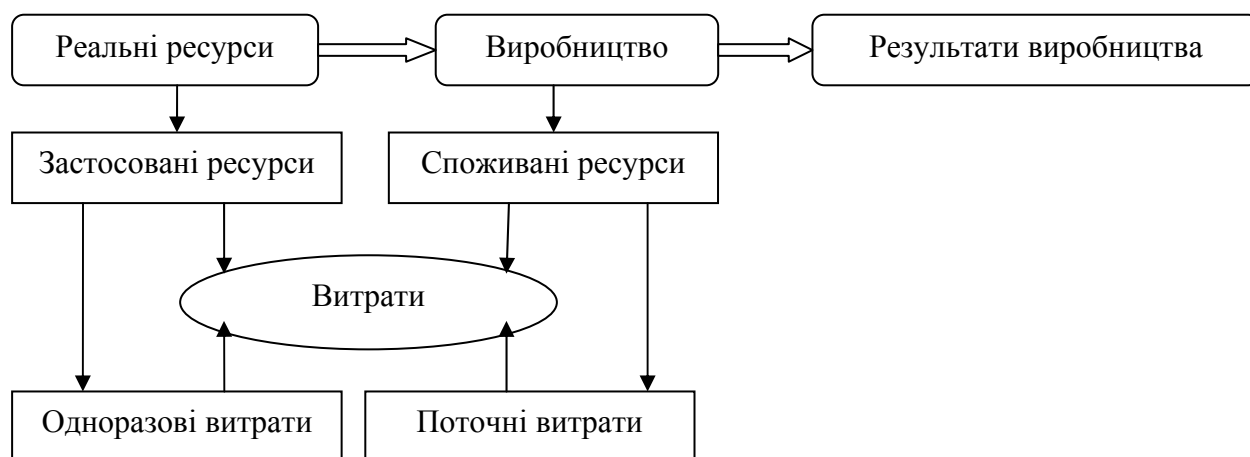

Рис. 2. Методологічні засади визначення сутності поняття «витрати»

Джерело: складено автором на основі [7]

Більшість вчених визначають категорію «витрати», переважно, як поточні витрати, представлені показником собівартості продукції [3], деякі автори, як вартість придбання необоротних активів [2].

На наш погляд, витрати – це складна економічна категорія, що відображає вартісне вираження застосовано-споживаних ресурсів, з метою здійснення виробничо-господарської діяльності.

Зниження рівня витрат є важливим елементом діяльності фермерських господарств, але не основною метою управління витратами. Головною метою управління витратами фермерських господарств є підвищення конкурентоспроможності, ефективності та результативності його діяльності.

Управління витратами є однією з найважливіших складових частин процесу управління діяльністю фермерських господарств (рис. 3). На фермерських господарствах організовується облік за економічними елементами витрат, за статтями калькуляції, за місцями виникнення витрат та центрами відповідальності.

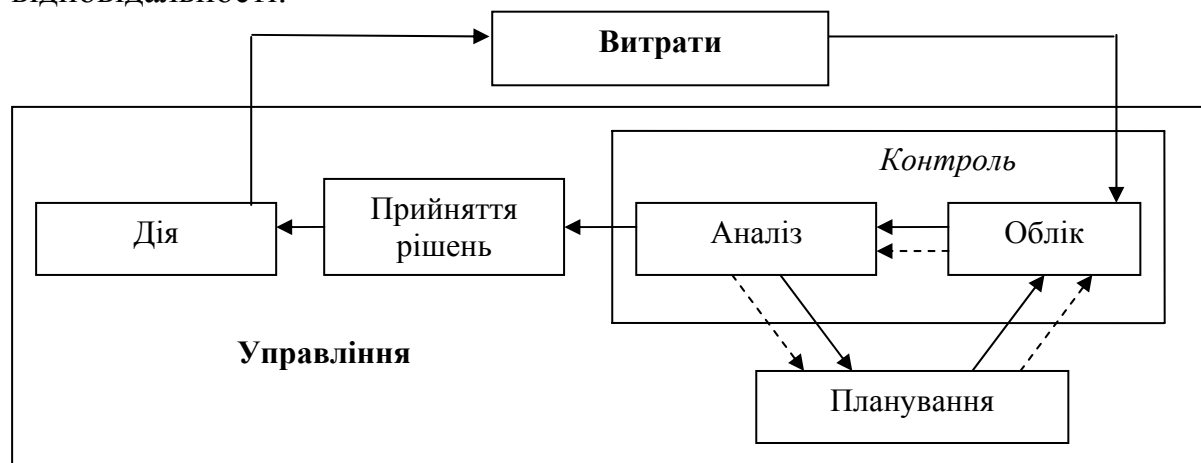

Рис. 3. Управління витратами фермерських господарств

Джерело: удосконалено автором на основі [4]

Основною метою організації обліку витрат є створення інформаційної бази для здійснення аналізу витрат та прийняття відповідних управлінських рішень.

Аналіз проводиться з метою визначення ступеня раціональності витрат та оцінки впливу факторів на їх обсяг. Результати аналізу дають змогу виявити резерви економії витрат у фермерських господарствах та причини перевитрат, а також є базою для планування витрат.

Прийняття рішень у сфері витрат полягає в обґрунтування доцільності виробництва окремих видів продукції, виборі техніки та технології, формуванні товарного асортименту фермерського господарства.

Планування витрат здійснюється з метою визначення необхідного рівня витрат для забезпечення ефективної роботи фермерських господарств, а також обчислення прибутку [7].

Ефективність функціонування фермерських господарств багато в чому залежить і від економічно-грамотного використання усіх видів ресурсів, що обумовлюють систему управління витратами.

Система управління витратами – це сукупність взаємопов'язаних елементів (структури, завдань, технології, людей, цілей) та системного підходу до об'єктів управління як системи в цілому [4].

Таблиця 1

Класифікація системи управління витратами

Ознака	Вид системи управління витратами
1. Повнота включення витрат у собівартість виробництва:	- система обліку повних витрат – традиційна система, згідно з якою весь обсяг витрат, що були в звітному періоді, відноситься на об'єкти калькулювання, і таким чином визначається їх повна собівартість;
	- система обліку неповних витрат – у цьому випадку на об'єкти калькулювання відноситься лише частка загальних витрат за будь-якою ознакою (наприклад, за ознакою залежності витрат від обсягу виробництва). Одним із найбільш поширених видів даної системи є «директ-костинг».
2. За рівнем нормування витрат:	- система обліку фактичних витрат передбачає відображення господарських процесів та витрат, які при цьому сталися протягом звітного періоду;
	- нормативно-планова система обліку витрат передбачає планування майбутніх витрат на підприємстві на підставі діючих норм та з фіксацією відхилень фактичних витрат під запланованих.

Система управління витратами фермерських господарств має ґрунтуватися на найдосконаліших формах і методах контролю й управління витратами. Метою контролю є виявлення стану, а метою управління – забезпечення роботи, яка відповідає первісним планам. На сьогоднішній день досвід фермерських господарств в організації системи управління витратами зводиться переважно до перевірок виробничих показників, фінансових результатів, стану майна. Але за умови економічної зацікавленості у кінцевих резуль-

татах необхідна така система управління, функції якої зумовлені ефективністю використання ресурсів.

Система управління витратами має три аспекти (рис. 4):

- розроблення рішень (організаційний);
- реалізація рішень (мотиваційний);
- контроль (економічно-функціональний).

Організаційний аспект системи управління витратами пов'язаний із встановленням місць формування витрат і центрів відповідальності за їх дотриманням та характеризується функціями організаційного циклу, такими як прогнозування та планування.

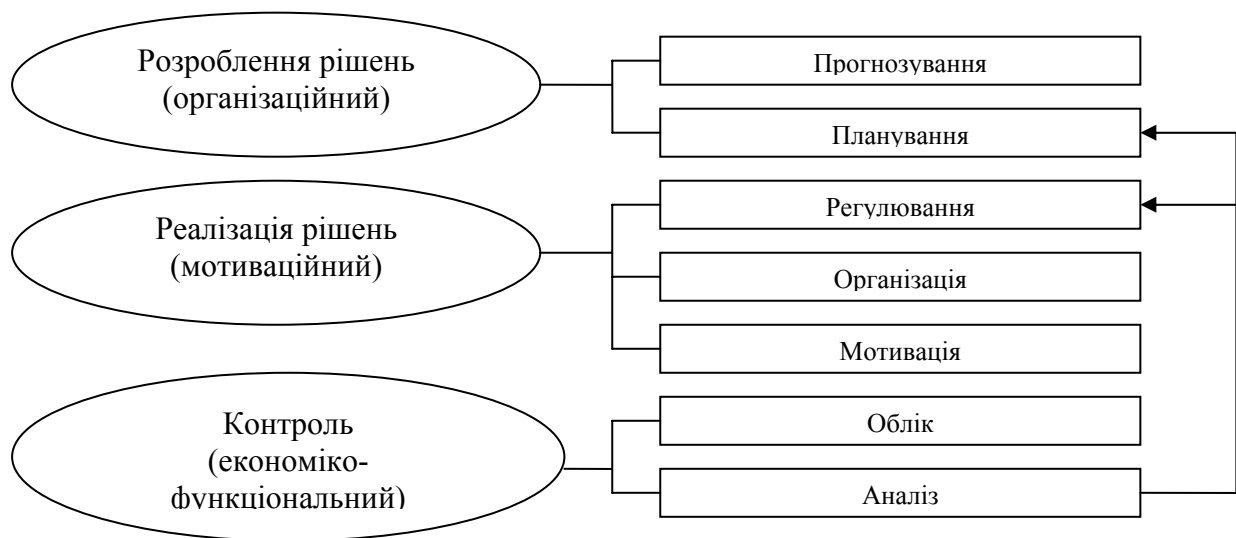

Рис. 4. Управлінсько-функціональний аспект системи управління витратами фермерських господарств

Джерело: складено автором на основі [6]

Він полягає у визначенні місць їх формування і центрів відповідальності за дотримання встановлених норм витрат, а також у розробленні ієрархічної системи лінійних і функціональних зв'язків відповідних працівників фермерських господарств.

Мотиваційний аспект системи управління витратами полягає у спонуканні працівників до дотримання встановленого плановими завданнями рівня витрат за безперервного пошуку шляхів їх зниження та складається із блоків: регулювання, організації і мотивації. Він полягає у спонуканні працівників підприємства до дотримання встановленого рівня витрат і пошуку способів його зниження.

Економіко-функціональний аспект системи управління витратами полягає у моделі формування витрат в рамках функцій економічного механізму підприємства (матеріально-технічне постачання, виробництво, збут, дослідження, розробки). Економіко-функціональний аспект управління витратами полягає у комплексі робіт з управління витратами, які безпосередньо забезпечують цілеспрямоване формування витрат.

Система управління витратами виробництва фермерських господарств складає цикл впливу суб'єкта управління (тобто підсистеми, яка управляє) на об'єкт управління (підсистему, якою управляють) (рис. 5).

Рис. 5. Система управління витратами виробництва фермерських господарств
Джерело: удосконалено автором на основі [8]

На систему управління витратами виробництва фермерських господарств впливає значна кількість чинників зовнішнього середовища (економічні, науково-технічні, природні, політичні, соціально-культурні тощо). В свою чергу, система управління витратами виробництва також здійснює суттєвий вплив на зовнішнє середовище фермерських господарств (переважно чинники прямої дії). У сучасних умовах система управління витратами через свої функції виступає основним інформаційним фундаментом управління внутрішньою діяльністю, його стратегією і тактикою. Основне призначення такої системи полягає в підготовці інформації для прийняття оперативних і прогностичних управлінських рішень.

Отже, одним з важливих елементів системи управління витратами виробництва є впровадження системи поточного контролю за витратами, а саме створення центрів відповідальності, що служать інформаційною базою для здійснення поточного контролю за кінцевими результатами виробництва. З метою ефективного використання ресурсів процес управління витратами повинен бути взаємопов'язаний не лише з конкретними даними, а й з конкретни-

ми виконавцями через налагоджену інформаційну систему. Тобто система управління витратами повинна бути забезпечена інформаційною базою, і лише в комплексі з цим забезпеченням можливе її ефективне функціонування. Створення центрів відповідальності, їх мотивація і стимулювання на досягнення установлених цілей, а саме, зниження рівня витрат виробництва, сприятиме вирішенню цих завдань.

Оцінювання діяльності центрів відповідальності має базуватися на:

- 1) аналізі відхилень бюджетних і фактичних показників витрат та фінансових результатів діяльності;
- 2) аналізі не фінансових показників діяльності центру, зокрема таких як, відсоток забракованого товару, використання робочого часу, кількість скарг клієнтів, відсоток повторних замовлень, тощо [5].

Оцінювання діяльності центру витрат доцільно здійснювати на основі дотримання бюджету витрат за умови виконання запланованої виробничої програми, тобто забезпечення доцільності та ефективності витрат. Необхідно окремо аналізувати показники виконання контрольованих і неконтрольованих витрат. Оцінювати діяльність центру прибутку слід здійснювати за досягненням бюджетного показника прибутку. При цьому необхідно аналізувати фінансовий результат, що контролюється, тобто залежить від ефективності управління контрольованими доходами і контрольованими витратами, а також фінансовий результат без урахування загальних операційних витрат фермерських господарств та суму чистого прибутку центру відповідальності.

За умов децентралізованої організації виробництва різні центри відповідальності часто обмінюються між собою товарами й послугами. Для стимулювання економії витрат на забезпечення об'єктивної оцінки діяльності центрів відповідальності важливе значення має вибір оптимального підходу до трансферного ціноутворення.

Налагодження ефективної системи управління витратами за центрами відповідальності та трансфертного ціноутворення сприяє вдосконаленню контролю за рівнем витрат кожного центру відповідальності, виявленню внутрішніх резервів зниження витрат і покращення фінансових результатів діяльності фермерських господарств та його фінансово-економічної стійкості на ринку.

Висновки. Таким чином, витрати є необхідною умовою функціонування фермерських господарств. Величина витрат істотно впливає на формування фінансових результатів, а також є основою для оцінення діяльності фермерських господарств. Корегуючий вплив на процес формування витрат повинен передбачати три основні цілі, що мають постійно знаходитись в полі зору особи, яка відповідає за управління витратами, а саме:

- підтримку відповідності між фактичними витратами ресурсів та їх нормативно-плановими витратами;
- досягнення економії за рахунок зниження витрат ресурсів порівняно з нормативними витратами без зниження корисного ефекту витрат;
- приведення обсягу і графіка витрачення ресурсів у відповідності зі зміною виробничих і фінансових можливостей підприємства.

Для прийняття ефективних управлінських рішень стосовно витрат необхідно також володіти достовірною інформацією щодо місць їх формування, центрів відповідальності, величини здійснених витрат, причин відхилень планових витрат від фактичних.

Систему управління витратами необхідно націлювати на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів, нормування їх витрат, планування, облік та аналіз витрат за їх видами, стимулювання ресурсозбереження і зниження витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності фермерського господарства.

Список використаних джерел:

1. Безверхий К. В. Ще раз про тлумачення сутності понять «затрати» і «витрати», «витрати виробництва» та «виробнича собівартість» / К. В. Безверхий // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – 2010. – № 2(52). – С. 222–228.
2. Бондар І. Ю. Управління витратами виробництва та собівартість продукції / І. Ю. Бондар, В. І. Пахомов. – К.: КНТЕУ, 2000. – 341 с.
3. Грещак М. Г., Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К.: КНЕУ, 2002. — 131 с.
4. Колісник Г. М. Складові системи управління витратами підприємницьких структур: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.urau.donetsk.ua/~masters/2013/iem/bondik/library/kolisnuk.pdf>.
5. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства / С. Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2001. – 457 с.
6. Скоропад І. С. Механізм формування витратами підприємства / І. С. Скоропад // Науковий вісник НЛТУ України / Економіка, планування і управління галузі. – 2010. – С. 229–231.
7. Турило А. М. Управління витратами підприємства: навч. посібн. / А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. – К.: Центр навч. літ-ри, 2006. – 120 с.
8. Цимбалюк Л. Г. Формування та управління витратами виробництва / Л. Г. Цимбалюк, Н. П. Скригун, Л. І. Антошкіна. – Донецьк: Юго-Восток, 2009. – 240 с.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х. З.

УДК 631.15.017.3

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАГАТСТВА ТА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Плотнікова М.Ф., к. е. н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Потреба пошуку альтернативних напрямів розвитку національної та світової економічної системи, зміщення акцентів на користь споживання за принципом розумної достатності, природодоцільної діяльності, гармонізації відносин суспільства та середовища його існування, потреба відновлення потенціалу Землі активізували пошук дослідників у напрямі формування засад безвідходної життєдіяльності, органічного землеробства та біоадекватних методик освіти й виховання молоді з метою зниження антропогенного навантаження на планету в майбутньому. Пермакультурний дизайн є системою оптимізації використання наявних ресурсів з можливістю відновлення родючості ґрунтів й біорізноманіття території за повного забезпечення населення необхідними органічними продуктами харчування та сировиною для переробки.